
TOPLUMSAL BİLİM ARAŞTIRMALARI NİTEL OLMALIDIR

Prof. Dr. Ali GÜLER
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dekanı

ÖZET

Bilimsel araştırmaların nesnel olması temel kaygıdır. Fen bilimleri öteden beri kullandıkları yöntemlerle bu kaygılarını en aza indirgeme olanağına kavuştular. Toplumsal bilimlerin doğa bilimlerinin yöntem ve tekniğine benzer yöntem kullanmaları toplumsal araştırmaların yüzeysel kalmalarına neden olmaktadır. Bu gidiş alanda kısır döngülere yol açmaktadır. Bu bildiri ile aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

- Toplumsal bilimlerdeki araştırma yöntemi neden nitel olmak zorundadır?
- Doğa bilimleri yöntem ve teknikleri ile toplumsal alan olgularına ulaşma olanağı sağlıklı mıdır?
- Toplumsal olaylardaki nedenselliği sayısal olarak açıklama gücü yok mudur?
- Araştırmaları sayısal kılma çabaları "sayı fetişizmine" götürmüyor mu?
- Nitel araştırma toplumsal bilimlerde çağdaş bir gidiş olarak benimsenmemiş midir?

Yukarıdaki soruların yanıtları çağdaş gidişin de betimlemesi olacaktır. Nitel araştırma ile ulaşılabilecek sonuçların daha anlamlı olacağı beklentisi artarak önem kazanmaktadır. Sayısal ifadelerin disiplinlerin alan mantığını veremeleri zordur. Bu zorluk yönetilen yüksek lisans ve doktora çalışmalarında da yaşanmaktadır.

Eğitim bilimlerindeki bu bilimsel dönüş geçmişlerinde sayısal alanda çalışma yapmayanlarca da kabul görmektedir.

Anahtar Sözcük: Nitel araştırma, nicel araştırma, pozitif bilim anlayışı, bütüncü bilim anlayışı, bilimlerde yöntem.

ABSTRACT

Being objective of the scientific researches is the basic care. Science has succeeded to decrease this care to the least by the methods used for so long. That social sciences' using similar methods and techniques like nature sciences causes social surveys be superficial. This superficiality causes vicious circle in the study field. With this bulletin, answers will be sought for the questions below:

- Why should the survey methods in social sciences be qualitative?
- Is it healthy to reach social field facts by the methods and techniques of nature sciences?
- Isn't there any difficulty to express the causality of social events in numbers?
- Don't the efforts to express the surveys in numbers lead us to 'number fetishism'?
- Hasn't qualitative survey been accepted as a contemporary way in social sciences?

The answers of the questions below will be the description of contemporary affairs. The expectations of being more meaningful of the results gained by the qualitative surveys is becoming more and more important. It's difficult for numerical expressions to express the logic of discipline. This difficulty is seen in post-graduate and doctoral studies.

This scientific returning in education sciences has also been accepted by the scientists not having studied in statistical field before.

Key words: Qualitative survey, quantitative survey, positive science understanding, integrative science understanding, methods in science.

TOPLUMSAL BİLİM ARAŞTIRMALARI

Karmaşık ilişki ağı içindeki toplumsal olayları anlamlı kılmak oldukça güçtür. Toplumsal bilim araştırmalarının bu bağlamda nesnel olması temel kaygıdır. Fen bilimleri öteden beri kullandıkları yöntemlerle bu kaygılarını en aza indirmeye olanağına kavuştular. Toplumsal bilimlerin doğa bilimlerinin yöntem ve tekniğine benzer yöntem kullanmaları toplumsal araştırmaların yüzeysel kalmalarına neden olmuştur. Bu gidiş alanda çalışanlar arasında kısır döngülerin oluşmasına yol açmıştır. Son dönemlerde toplumsal sorunların nitel olarak araştırılmasının daha anlamlı olacağı beklentisi artarak önem kazanmaktadır. Sayısal ifadelerin disiplinlerin alan mantığını yansıtmaları oldukça zordur. Bu zorluk yönetilen yüksek lisans ve doktora çalışmalarında da yaşanmaktadır. Eğitim Bilimlerindeki bu bilimsel dönüş geçmişlerinde sayısal alanda çalışma yapanlarca da kabul görmektedir.

Toplumsal Bilimlerdeki araştırma yöntemi neden nitel olmak zorundadır?: Toplumsal bilimlerde yöntem sorunu bu yüzyılın en önemli tartışma konusu olacağı beklenmektedir. Doğa bilimlerinin teknikleri belli ölçüde kullanılabilir. Ancak toplumsal olayların temel dinamikleri nicel bulgulara indirgenerek yorumlanmaktadır. Uygulanacak yöntem "sayı fetişizm" den uzak toplumsal olayların nedensellik ve analizlerini anlamlı kılacak bir stratejiyi ortaya koyma zorunluluğu duyulmaktadır. Bu bağlamda nitel tekniklerin benimsenmesi önemli görülmektedir.

Toplumsal bilimlerdeki yöntem sorunu şu esaslar kapsamında incelenmesinin uygun olacağı varsayılmaktadır.

- Toplumsal bilimleri anlamlı kılan sonuçlar ilişkilerinin, olabildiğince nicelik yordamlarından ayrı incelenmesidir.
- Nicel veriler toplumsal bilimlerle ilgili sonuçlarda birinci derecede rol oynamamaktadır.
- İnsan ve onunla ilgili bilgiler uzun gözlem ve birlikte yaşama yoluyla sağlanabilir.
- Araştırma teknikleri yöntemi bilimsel sonuca ulaştırılan araçlardır.
- Tekniği yöntem yerine kullanılması bilimsel sonuçlara ulaşmada yanlışlanabilirlik ve doğrulanabilirlik gibi bir kolaylık sağlamaz.

Toplumsal bilimlerde yöntem sorunu geçmiş yüzyıllardan kalan bir toplumsal bilimler sorunudur. Bu bilimlerdeki yöntem sorunu ile birlikte öteden beri tartışılmaktadır. Bu tartışma gelecek yüzyılda da süreceğe benzemektedir. Bu tartışmaların başlıca nedeni bilimsel yöntemlerden kaynanmaktadır.

Tüm toplumsal bilimlerin sorunu bu noktada yatmaktadır. Bunun için yapılacak iş bilimsel anlayış ile yöntem ilişkisini açık kurmak gerektirir.

YÖNTEM SORUNU

Yöntem kavramı açık açıklanmak durumundadır. Bu anlaşılardan yöntemi teknikle karıştırmak kaçınılmaz olur. Yöntem teknik değildir. Yöntem bilimin sözlük anlamı "araştırma, doğrulama, öğretme v. b. gibi yöntemlerini ele alıp inceleyen ve onlara değer biçen disiplin veya yöntem teorisi" olarak sunulmaktadır.⁽¹⁾ Bunu toplumsal bilimler veya doğa bilimleri yöntem bilimi anlamında, söz konusu genel disiplin kapsamı içinde yer alan bir yöntem ya da kuram olarak anlamak gerekir. Bu gerekliliği şu noktalarda toplamak mümkündür.

- Bilimin amaçlarını, temel kavramlarını, bu amaçlara ulaşmada kullanılan yöntemlerin inceliği disiplin yöntemi bilimidir.
- Bilim araştırmayı yönlendiren, sonuca götüren rasyonel ve deneysel ilke, süreç ve işlemleri sistematik biçimde analiz eden disiplindir.
- Yöntem bilim, bilgi ve varlık öğretilerinin bir koludur. Bilimde uygulanacak tekniklerin işleyişine değer biçer.⁽²⁾

Burada üç yöntem söz konusu edilebilir. Bu yöntemler değişik adlarla da kullanılmaktadır. Bunlar aksiyomatik ya da hipotetik-dedüktif yöntem, tüme varım, tümünden gelim, betimsel ve tarihsel yöntem olarak adlandırılabilir. Bu yöntemlerin her biri beraberinde bir bilimsel anlayışı da ifade eder.

BİLİM ANLAYIŞI ve YÖNTEM SORUNU

Burada iki bilim anlayışı belirlenecektir, irdelenecektir. Bunlar: pozitivist bilim anlayışı ile bütüncü bilim anlayışı.

Pozitivist Bilim Anlayışı: Olgunculuk olarak da bilim literatüründe yer alan pozitivist anlayışı eski bir geleneğe sahiptir. Modern bilim kavramının belirlenmesinde son derece etkili olmuştur. Özellikle tüm gelişim boyunca doğa bilimi kavramı olgucu tutumla hep bir arada anılmıştır.⁽³⁾ Pozitivistmin egemenliği batıda yüzyıl aşan bir süre devam etmiştir. Bu süre içinde bilimsel yöntemde şu özellik ortaya çıkmıştır.

- Bilim ve bilim yöntemi giderek yüksek oranda değerlerden soyutlanmıştır.
- Deney ve gözlemin dışında hiçbir gerçeği kabul etmeyen pozitivist akım önce kuantum fiziğe sonra da Popper'in yanlışlanabilirliği tezi ile derin yaralar almıştır.

1. Cevizci, Ahmet, Paradigma Felsefe Sözlüğü, İstanbul, 1999, s. 594

2. a. g. e., s. 594

3. Özlem, Doğan, Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi, İstanbul, 1986, s. 9

- Bu anlayış Feyerabend'le "yönteme hayır" noktasına gelinmiştir.
- Bu tutum karşıt bilim akımlarının filizlenmesine neden olmuştur.⁽⁴⁾

Teorik çoğulculuk görüşünü savunan Feyerabend ise tek ve kesin olarak geçerli bir bilimsel yöntemin olmayışı ve herhangi bir anlamda birden fazla teoriye yer verilebileceği konusunda ısrarlı olmuştur.⁽⁵⁾

Pozitivist bilim anlayışının esaslarını Dikeçligil şöyle vurgulamaktadır.

- Somut ve soyut boyutlarıyla iki parçalı bir görünüme sahip olan, doğa, mekanik yasalara göre işlenmektedir. Ancak maddi dünyadaki her şey bu işleyişin hareketine bakılarak anlaşılabilir.
- Yirminci yüzyılda kuantum fiziğine kadar süre gelen bu evren anlayışı kaynağını Descartes'in görüşlerinden almıştır. "Kartezyen anlayışı" terimi nerede ise bu işleyişin hareketine bakılarak anlaşılabilir.
- Descartes'in evren tasarımı zihin (düşünen şey) ve madde (yer kaplayan şey) ayırımına dayanıyordu. Birbirinden bağımsız bu iki ayrı varlık alanının her ikisi de mekanik bir sistem olarak işliyordu. Bu sistemin işleyiş yasaları ise maddi dünyanın incelenmesi ile bulunacaktı. Matematik yasalarca yönetilen mükemmel bir makine şeklindeki doğa anlayışı, Descartes'in 17. yüzyıl bilimi için temel ontolojik kabullerden birisiydi.
- Kartezyen rüyayı gerçekleştiren ve Bilimsel Devrimi tamamlayan Newton olmuştur.
- Newton mekanik doğa anlayışının tam bir matematiksel formülasyonunu gerçekleştirdi. Copernikus ile Kepler, Bacon, Galileo ve Descartes'in çalışmalarının büyük bir sentezini yapmayı başarmıştır.
- On yedinci yüzyıl biliminin başarılarının taçlandırılan Newtoncu fizik yirminci yüzyıla kadar ki birçok bilimsel düşüncenin üzerine oturduğu temel olagelen matematiksel dünya bir tutarlılık getirmiştir.
- Ondokuzuncu yüzyıl bilim anlayışında Newtoncu açıklama temel ontolojik kabul olarak kalmıştır. Bilimde yaşanan doğrusal ilerlemenin de etkisiyle XIX yüzyılın maddeciliğine göre basit evren görüşü doğdu. Atomlar birer değişmez varlık olduğuna göre zaman uzayda devinirler, karşılıklı durumları ve devinimleri ile de duygusal evrenin çeşitli olgularını doğrular.

- Yirminci yüzyıl başlarında kuantum fiziğinde atom-altı dünyadaki yeni buluşlar fizikçilerin varoluş bunalımı yaşanmasına neden oldu. Artık maddenin bölünmeyen en küçük parçası atom, bu özelliğini yitirmişti. Atom-altı dünyada parçacıklar değil bağlantılar vardır. İki parçalı (zihin-madde, soyut-somut, enerji-madde) evren, birbirine dönüşebilen bağlantılar ile bir bütün oluşturuyordu.
- Bilimsel araştırma yöntemi bu boyutlar parçalar şeklinde incelenmesi gerekirdi. Ancak bilimsel düşünme yöntemi ise evreni bütüncü bir yaklaşımla ele alması gerekirdi.⁽⁶⁾

Pozitivist akılcı paradigma olarak nitelendirilen bu anlayışın temel niteliklerini şöyle belirlemektedirler:

- Sistemler en basitten en karmaşığa kadar hiyerarşik bir sırada sınıflandırılabilir.
- Evren saat gibi çalışan mekanik bir obje ya da bir makinedir. Enerjisi bitinceye kadar belli bir düzende devinimini sürdürür.
- Eğer evren saat ya da makine gibi çalışan bir olgu ise, evrenin geleceği, en kesin biçimiyle, önceden kestirilebilir. Gerekli matematiksel modellerin oluşturulması ve yeterli hesaplama gücü ile herhangi bir sistemin davranışı kesinlikle önceden kestirilebilir.
- Newtoncu evrende parçalar arasında nedensellik ilişkisini biliyorsak, bu ilişkinin sonuçlarını da açıklamak mümkündür.
- Sistemler birikim yoluyla gelişirler, yani değişim sisteme yeni bir parça ya da boyut ekler. Niteliksel veya sıçramalı değişim çok seyrek olur.
- Bilme akıl yoluyla anlama ile olasıdır, bu süreçte, gözlemci, gözlenen kesin sınırlarla birbirinden ayrılmıştır.⁽⁷⁾

Yıldırım ve Şimşek pozitivist akılcı paradigmadaki dönüşümleri de şu kavramlarla sunmaktadırlar:

"Mekanik dünya görüşü", "önceden kestirilebilirlik", "genellenebilirlik", "evrensellik", "nesnel gerçeklik", "büyük söylemler, büyük kuramlar, tek doğru", "mükemmel bilgi", "nesnelleştirme", "indirgeme", "ölçme", "nicelleştirme", "evrensel yasalar", "değer katıksız sonuçlar", "deneysel süreçler", "bilgi keşfedilir, ortaya çıkarılır".⁽⁸⁾

Bu pozitivist, tüme varımcı, birikimci ve ilerlemeci bilim anlayışının varsayımlarının tümü Popper tarafından eleştirilir. Bu eleştirileri şu noktalarda toplamak mümkündür.

4. Türkdoğan, Orhan, "Araştırmada Metodolojik Yol", Sosyolojide Son Gelişmeler ve Türkiye'de Etkileri, Ankara, 1993, s. 20
5. a. g. e., s. 20
6. Dikeçligil, Belyü, "Batıda Değişen Bilim Anlayışı ve Türkiye'de Sosyal Araştırmalar", Sosyolojide Son Gelişmeler ve Türkiye'deki Etkileri, Ankara
7. Yıldırım, Ali, Şimşek, Hasan, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara, 1999, s. 11
8. a. g. e., s. 12

- Kuramdan bağımsız gözlem olmayacağına, çünkü tüm gözlemlerin onları anlamlı kılan bir kuramsal yapı içinde oluştuğunu,
- Tikel bilgilerin genellemesiyle tümel bilgi elde etmenin mantıksal bir kesinlik taşımadığını,
- Bilimselliğin ölçütü sanıldığı gibi tersine doğrulanabilirlik değil yanlışlanabilirlik olduğunu,
- Yaygın kanaatin aksine bilimsel bilginin doğruların biriktirilmesiyle değil yanlışların ayıklanmasıyla ilerlediğini savunur.⁽⁹⁾

Toplumsal bilimlerden açısından bu bilim anlayışı önemli sıkıntılar doğurmuştur. Bunları şu noktalarla toplamak mümkündür.

- Bilim gözlem ve deneye konu olabilen nesne ve somut oluşların bilgisini elde etmeye çalışır. Gözlem ve deneye tabi tutulmayanlar, doğrulanabilir olmadıkları için anlamsızdır. Bilimin dışında yer alır.
- Bilimsel bilgiye gözlem ve deney yolu ile ulaşırken bilim adamının zihni tüme varımcı bir işleyişle tek tek parçaların bilgisinden tümünün bilgisine genelleme yolu ile ulaşılan bilim adamının zihni araştırmanın başlangıcında boş bir levhadır.
- Doğada olup biten her şey kesin bir nedene sahiptir. Kesin bir etki meydana getirir. Bu determiner ilişkiler bilimsel yasalar şeklinde açıklanabilir. Bu açıklayıcı yasa mutlak ve kesin bilgisidir.

Bu anlayış pozitif bilimlerde bir gelişme sağladığı yadsınamaz. Ancak insan ve onun sorunları toplumsal olaylarla ilgili katı tutum bilimsel anlamda bir karamsarlık yaratmıştır.

Bu durum toplumsal bilimlere doğa bilimlerinin izlediği yonteme itmiştir. Davranış bilimlerinin laboratuvar tekniği ile ortam hazırlamayacağı da bir gerçektir. Bu gidiş davranış bilimlerinin önünde büyük engel olmuştur. Bugün bile Türkiye’de bu pozitivist bilim anlayışı büyük bir önemle ele alınmaktadır.

21. yüzyılda toplumsal bilimlerde yöntem sorunu belki yeni bilim anlayışı ile çözümlenebilir. Özellikle Türkiye’de bu anlayışın hızla bilim anlayışı olarak yerleşmesi gerekir. Yoksa bilimdeki bu karamsar ve katı anlayış ve onu oluşturan topluma itici bir güç olmayacağı şimdiden söylenebilir.⁽¹⁰⁾

Bütünleyici Bilim Anlayışı: Yeni bilim anlayışı bir uyum simgeler. Bu uyum parçalar arasındaki bağıntının en önemli ögesi insandır. Bu anlayış insanı yetkin bir bağıntı olarak evrenin içinde yetkin kılmak ister. Dikeçliğin bu bilim anlayışının sistematik bir açıklamasını yapmaktadır.

Bunu şu noktalarda özetlemek mümkündür:

- Bilim anlayışında en küçük parçasına kadar inebilen ikili bir mekanistik evren yapısı yerine en küçük parçanın olmadığı, ancak iç içe geçmiş ve birbirine dönüşebilen bağıntılardan oluşabilen dinamik bir evren yapısı vardır.
- Uyumlu ve dinamik bir bütün olan bu evrenin bilimi açıklama sınırları içinde tek bir parçaya indirgeyebilmek ve tek nedenle açıklayabilmek mümkün değildir.
- Geçişli ve çok nedenli bir etkileşimin bilgisi sadece gözlem ve deney yoluyla edinilemez. Bu dinamik örüntüyü gözlem ve deneyin yanı sıra akıl ve sezgi yoluyla bilinebilir. Bilimsel araştırma gözlem temelinde akıl, deney ve sezgi arasında etkileşim ile gerçekleşir.
- Bir bilimsel araştırma süreci boyunca da üçü arasındaki etkileşimde, bunların ağırlık payları değişir.
- Bu yöntem anlayışı akılcılık, deneycilik ve sezgiciliğin aritmetik toplamı değil, bütüncü postülatlar üzerinde yeni bir bileşimdir.
- Tümevarım diye bir düşünme metodu yoktur. Zira insan zihninin boş bir levha olması mümkün değildir. Zihin işleyişi daha önceden zihinde apriori ve a posteriori olarak bulunan belli belirsiz bir tümenden başlayan ve tek parçaların doğru bilgisinden sonra daha açık ve kesin bir tüme ulaşan bir süreç şeklindedir. Özetle bilimsel düşünme hipodetik metodla gerçekleşir.
- Olgular arasındaki ilişki katı bir determinizm değil, karşılıklı etkileşim halindedir. Yumuşak determinizm olarak da adlandırılan bu çok farklı etkileşimde faktörlerin ağırlıklı payları “zaman-mekan şartları ve objelerin niteliklerine göre değişir. Bu nedenle genel yasalarla açıklama yapmak her zaman mümkün değildir. İncelenen olgunun niteliklerine göre açıklamak kadar anlama ve yorumlama da büyük önem taşır.
- Bilimin açıklamaya ve anlamaya çalıştığı bir etkileşimde şu esaslar yer alır:
  - Çok sayıda faktörün oluşu
  - Bütün faktörler bilinmeyebilir.
  - Araya girecek faktörleri önceden kestirmenin zorluğu, sınırlı tahminde bulunabilme sağlar.
- Mutlak doğru bilgi tabusu bilimsel düşünme ve araştırmanın en büyük engellerinden biridir.⁽¹¹⁾

09. Demir, Ömer, *Bilim Felsefesi*, İstanbul, 1992, s. 30

10. Güler, Ali, “2000’li Yıllarda Davranış Bilimlerinde Yöntem Sorunu”, IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Bildiriler - 1, Erzurum 2000, s. 369

11. Dikeçliğin, a. g. e., s. 46-47

Pozitivizm ötesi yorumlayıcı paradigma olarak nitelenen bu anlayışın temel niteliklerini yıldırım ve şimşek şöyle belirlemektedir.

- Değişkenlik, çeşitlilik ve karşılıklı etkileşim bütün sistem ve olguların doğal özelliğidir. Her sistem kendine özgü özellikler geliştirir.
- Sistemler hiyerarşik ve pramitsel değil, aksine önceden kestirilemez karşılıklı sınırlılık, etkileşim ve hareketlerle belirlenen heterarşik düzenlerdir.
- Evren, bileşenlerinin ayrıştırılıp tekrar tersi bir süreçle yerlerine yerleştirdiği şekilde mekanik bir biçimde anlaşılabilir "her şey" birbiriyle ilintilidir, her parça bütünü bilginini taşır.
- Olasılıklar bilinebilir, ancak kesin sonuçlar kestirilemez. Geleceğin belirsizliği doğanın koşuludur.
- İlişkiler doğrusal değildir, karşılıklı nedensellik vardır. A B'ye neden olmak yerine belki A ve B karşılıklı etkileşerek birlikte evrimleşir ve değişirler.
- Düzen düzensizlikten doğabilir. Sistemler nicel değişimlerden çok nitel değişimi yansıtmaya yönelik çeşitlilik, açıklık, karmaşıklık, karşılıklı nedensellik ve belirsizlikler gösterirler.
- Gözlemci gözlenenenden soyutlanmış ve uzak değildir. Nedensellik diye bir şey yoktur, fakat perspektif vardır.(12)

Bu anlayışın dönüşümleri şöyle adlandırılmaktadır.

"holografik dünya görüşü", "önceden kestirilemezlik", "durumsallık", "özne merkezli", "öznel gerçeklik", "çoğulcu!", "eksik bilgi", "görüş açısı", "bütünsellik", "katılım, yorumlama", "nitelleştirme", "duruma özgü duygular", "değer-katkılı sonuçlar", "katılım temelli süreçler", "bilgi yorumlanır ve oluşturulur"(13)

Değişen bilim anlayışı içinde davranış bilimlerinin Türkiye'de ki durumunun olumlu olduğunu söylemek zordur. Bunun gerçekleri şu noktalarda toplanabilir.

- Davranış bilimlerinde yöntem anlayışı bilimsel düşünme yönteminden çoğunlukla yoksundur. Ne pozitivist bilim anlayışı tüme varımcı yöntemi ne de yeni bilim anlayışının tümünden geliş yöntemi uygulanmaktadır. Belli bir boyutta hazırlanan bir anket ile değişkenler arasındaki bağıntıyı anlama olanağı yoktur. Araştırma mantığı irdelenmediği için inceleme alanı felsefi temelde yoksun kalmaktadır. İncelenen alanın mantığı bilinmedikçe anlamak ve yorumlamak zorlaşıyor. Bu ise yapılan araştırma bir betimlemeden öteye vordırıyor.

- Niceliksel veriler olumlu ipucu vermekte birlikte ilişkilerdeki işlevi verememektedir.
- Türkiye'de davranış bilimlerinde yöntemin olmayışı ona bir strateji yakalama şansında vermiyor. Asıl üreticü yanı yöntemin teknik olarak algılanışıdır. Araştırma tekniği ile araştırma yöntemi yer değiştirmiş durumdadır. Teknik bir yapma işidir. Ne stratejiyle ne de nedensellikte doğrudan ilintisi vardır.
- Davranış bilimlerinin temelinde insan vardır. Yeni bilim anlayışı insanı araştırma evrenin özü olarak kabul etmektedir. Onu araştırma ve tanımanın yolu uzun gözlem ve tutumlarının incelenmesine bağlıdır. Davranış bilimlerinde "sayı fetişizmine" olan aşırı bağıllık bu alandaki bilimsel gidişi kısırlaştırmıştır. Ismarlama anket formuyla toplanan bilgilerin artık sağlıklı olmayacağı kabul edilmelidir.
- Araş konumundaki teknik yöntemi karşılayamaz. Bu yanlış tutumdan kısa yoldan dönüş çağdaş bilimi yakalamanın da bir gereğidir.(14)

TOPLUMSAL BİLİMLERDE YÖNTEM SORUNU

Bilgi toplumunda uygulanacak bilimsel yöntem 21. yüzyılda da damgasını vuracak gibi görünüyor. Bu anlayış bütünsel bilim anlayışı olacaktır. Davranış bilimlerinin yöntem açmazı da bu yeni bilim anlayışı ile çözülebilir. Genel kanı yeni bütüncü bilim anlayışının bilimdeki katı durumu sona erdireceği yolundadır. Bunun gerekçeleri şu noktalarda özetlenebilir.

- Bu anlayışın evren modeli içi içe geçmiş bağıntılar şeklinde dinamik uyumlu bir bütün olacağı biçimindedir.
- İnsanı evren bütünü içinde en yetkin bir boyut olarak kabul etmektedir.
- Maddi ve tinsel olma çok nedenli bir bağıntılar içinde ele alınabilir.
- Bilimsel araştırma yöntemi akılcılık, deneycilik ve sezgiciliğin bileşimi olacaktır.
- Bilimsel düşünme yöntemi hipo-dedükti niteliktedir.
- Evrenin işleyişi karşılıklı etkileşim içinde işleyecektir.
- Bilimsel bilginin görevi açıklama ve anlamaya dayalıdır.
- Bilimsel bilginin amacı uyumlu bütünü bozulmadan gelişimini sağlamaktır.
- Bilimsel bilginin gücü mutlak kesinlik yerine koşullu tahminlere dayalı kılınacaktır.

12. Yıldırım, a. g. e., s. 11

13. a. g. e., s. 12

14. Güler, a. g. y., s. 370

SONUÇ

Türkiye'de toplumsal bilimler alanında yapılan araştırmalar doğa bilimlerini taklit süreci içinde kısır bir döngü içinde sürdürülmektedir. Bu ise strateji ve mantıksal temellere dayalı olma konusunda kuşkular doğurmaktadır. Araştırma tekniğinin yöntem olarak sunulması işi başından itibaren başarısız sonuçlara itmektedir. Yapılacak olan alanın dokusuna uygun nitel bir yol izlemekten geçer.